

L'obra periodística

Visat núm. 8

(octubre 2009)

por Núria Cabré

Montserrat Roig va mostrar una voluntat aferrissada per entendre el passat. En el pròleg del llibre *Els catalans als camps nazis* (1977) parla dels fets que han marcat la seva generació: «Els qui vam néixer després de 1939 hem hagut d'anar desbrossant el nostre passat recent, un passat que ens ha deixat massa tares per a poder restituir del tot la nostra salut històrica».

L'autora, en la seva obra periodística, escrotona el passat per tal de poder explicar-se el present. L'afany i el delit de l'escriptora per comprovar, criticar, admetre i deixar constància d'uns fets parteix de la curiositat per la condició humana, però també reflecteix el sentit que per a ella van tenir aquestes relacions i vivències. Va esmerçar tots els esforços a dedicar-se intensament a l'ofici d'escriure. Dinàmica, encuriosida i amant del risc, al final va arribar a acumular una gran experiència i lucidesa sobre la condició humana.

La seva gran passió va ser la novel·la, és a dir, la possibilitat de construir un univers propi, autònom, on poder abocar tot el ventall d'interessos i d'obsessions: la literatura, la memòria esqueixada del país, l'amor, la lluita per la llibertat personal i col·lectiva i els drets de les dones. Però ben aviat es va adonar que havia d'accedir també a un públic majoritari i va decidir endinsar-se en el món apassionat del periodisme i, sobretot, del periodisme visual, el de l'actualitat més directa. Va entrar-hi amb èxit amb un programa d'entrevistes fetes per a Televisió Espanyola.

Des d'aleshores va alternar la novel·la i la narració curta amb els gèneres periodístics com ara l'entrevista o el reportatge. A més a més, cal destacar també l'extensa obra *Els catalans als camps nazis* (1977, Premi de la Crítica Serra d'Or 1978 de reportatge històric) que demostra que va assumir l'escriptura amb autèntica i dolorosa vocació.

El 1969 va guanyar el concurs de reportatges *Serra d'Or*, juntament amb la fotògrafa Pilar Aymerich, amb un treball on s'explicaven les il·lusions i desil·lusions de la gent de la seva generació. Així va començar un recorregut pel món periodístic que ja no s'estroncaria mai més. A més de col·laborar en revistes conegudes com *El Pont*, *Presència*, *L'Avenç*, *Els Marges* i en altres d'espanyoles, va realitzar programes d'entrevistes i reportatges a TV3 i a TVE. Les seves converses amb personatges diversos, coneguts i desconeguts, van ser un dels grans atractius d'una televisió pública oberta ideològicament.

La seva tasca periodística la va disciplinar, la va forçar a observar, a saber escoltar, a saber precisar, a saber descriure, en definitiva, la va reafirmar en l'opció com a escriptora. En aquest sentit, coincidí amb altres escriptors que compaginaven la seva feina de periodista amb l'obra literària; pensem en Baltasar Porcel o en Josep Pla, a qui Montserrat Roig va entrevistar i va seguir com un autèntic mestre.

Entre els primers treballs periodístics destaquen els *Retrats paral·lels* (1975-1978, tres volums), la biografia de Rafael Vidiella, fundador del PSUC (1977), i la sèrie *Personatges* (1979). El 1980,

convidada per Edicions Progrés de Moscou, va passar un quant temps a l'antiga URSS i va preparar el llibre sobre Leningrad *L'agulla daurada* (1985, Premio Nacional de Literatura). A *Barcelona a vol d'ocell* (1987) fa un reportatge de la ciutat delicat i precís. El volum *Digues que m'estimes encara que sigui mentida* (1991) recull, a manera de balanç, una sèrie de textos sobre la seva relació amb la literatura, sobre el fet de ser dona i escriptora. Els articles publicats en el diari *Avui* des del mes de setembre de 1990 fins al 9 de novembre de 1991, que va escriure fins al dia abans de la seva mort, estan recollits a *Un pensament de sal, un pessic de pebre* (1992).

Montserrat Roig va trobar com a periodista una manera d'acció i de compromís polític amb Catalunya, i també de guanyar-se la vida. Aquest aprenentatge vital i literari li va servir d'exercici per escriure ficció. També com a periodista, Roig vol ser una dona compromesa i combativa amb ella i amb la societat que l'envolta: «la literatura és una mentida perquè el lector pugui veure una mica de realitat», va escriure en un dels seus articles (3 d'agost de 1991).

El periodisme, i especialment l'entrevista, és per a ella un espai d'aprenentatge i de creació en què hi ha opinió, observació lúcida, descripció i imatges. El periodisme de Montserrat Roig té sinceritat perquè buscava un testimoniatge verídic i no manipulador. Roig no volia sentir-se atrapada per la bellesa del seu text. En aquest sentit, ella mateixa aclareix que «el novel·lista pot ser innoble; el periodista, no». Com a periodista, Roig és la continuadora del pensament polític a Catalunya en la línia de Xammar, Gaziel i, sobretot, de Josep Pla i, en molts aspectes, de Joan Fuster.

Gràcies a la seva mirada atenta i sagaç sobre la realitat, Roig arriba al final de la seva vida a una maduresa excepcional, personal i literària. En un conjunt d'entrevistes del programa televisiu *Búscate la vida* (1986) revisa les noves generacions, les de la democràcia. Les vint-i-sis entrevistes són adreçades a nois i noies entre divuit i vint-i-dos anys. El balanç, però, no és gaire esperançador. Les entrevistes li serveixen per constatar que vivim en un món menys humà del que ens pensàvem, on domina la competència i la manca de solidaritat. També en els seus articles al diari *Avui* constata que, amb l'arribada de la democràcia, la seva generació ha perdut els valors i critica el fet que no hagi sabut crear un model que servís d'aprenentatge i de guia per als més joves. En una de les darreres entrevistes publicades en el diari *Avui*, feta arran de la Guerra del Golf, remarca novament la manca d'ètica de la societat actual.

El darrer article, aparegut a l'*Avui* (9 de novembre de 1991), emociona encara avui i és tan actual que podria servir per al 2009. Montserrat Roig parteix de l'anècdota d'un famós director de teatre que no aconseguia colpir els seus actors amb l'obra de Shakespeare, perquè la història del rei Lear els quedava massa llunyana: «Aleshores el director els va dir que acluquessin els ulls, que premissin tot seguit amb força les parpelles i, quan el tel color de rosa esdevingués negre fosc, comencessin a pensar en la tragèdia del rei Lear. Primer com a rei. Més tard com a pare». En un món on s'ha imposat la fredor, Montserrat Roig diu que voldria, sobretot, avorrir-se. Voldria estirar-se a la platja «i no haver de tornar a comptar els nens morts per aconseguir l'emoció que els faltava als actors que havien de representar *El rei Lear*».